

ALTERNATYWNE PODEJŚCIE DO
BEZPIECZEŃSTWA – *SOFT POWER*

ALTERNATIVE APPROACH TO SECURITY –
SOFT POWER

Jan Maciejewski^{*}
Donata Borowska^{**}

ABSTRACT

The purpose of the article is to describe, from the perspective of political science and sociology, an alternative approach to security connected with *soft power* in the context of the endeavour to ensure security to every human being. The authors propose to consider security-related alternatives of the second half of the 21st century as a combination of *soft power* and *hard power* – that is, *smart power* – applied in the area of social and political relations. Conducting politics in the spirit of *soft power* seems particularly justified and substantial in the face of the contemporary immigration and refugee crisis. Modern states, especially European states and the US, are security subjects that both defend security and seek it using *soft power* with potential support – when necessary – on the part of *hard power*. The authors discuss this phenomenon on the example of the US. The article shows, in

^{*} Dr hab. Jan Maciejewski, prof. UW, ORCID: 0000-0002-0743-099X, Uniwersytet Wrocławski, Zakład Socjologii Grup Dyspozycyjnych; correspondence address: Uniwersytet Wrocławski, Instytut Socjologii, ul. Koszarowa 3, 51-149 Wrocław, Poland; e-mail: jan.maciejewski@uwr.edu.pl

^{**} Mgr Donata Borowska, ORCID: 0000-0002-7465-1071, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Poland

a manner substantive for security sciences, the relations between knowledge and power, because it is them that determine contemporary societies. An approach to security in the spirit of *soft power* is becoming a significant factor shaping security culture.

KEYWORDS

security, soft power, hard power, smart power

ABSTRAKT

Celem artykułu jest przedstawienie w ujęciu politologiczno-socjologicznym problemu alternatywnego podejścia do bezpieczeństwa, które ma powiązania z *soft power* w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa każdemu człowiekowi. Autorzy proponują rozpatrywanie alternatyw bezpieczeństwa w drugiej dekadzie XXI wieku jako połączenia *soft power* i *hard power* – czyli *smart power* – w dziedzinie relacji społecznych i politycznych. Prowadzenie polityki w duchu *soft power* zdaje się szczególnie zasadne i istotne w obliczu współczesnego kryzysu imigracyjnego i uchodźczego. Nowoczesne państwa, zwłaszcza europejskie oraz Stany Zjednoczone, to podmioty bezpieczeństwa, które zarówno bronią, jak i szukają bezpieczeństwa za pomocą *soft power* przy ewentualnym wsparciu – w razie konieczności – *hard power*. Autorzy omawiają to zjawisko na przykładzie USA. Artykuł w istotny dla nauk o bezpieczeństwie sposób przedstawia relacje pomiędzy wiedzą a władzą, ponieważ to one określają współczesne społeczeństwa. Podejście do bezpieczeństwa w duchu *soft power* wyrasta na ważny element kształtujący kulturę bezpieczeństwa.

SŁOWA KLUCZOWE

bezpieczeństwo, miękka siła, twarda siła, siła rozsądku

WSTĘP

W dobie globalizacji ludzie tkwią w konflikcie idei, a rządzący lub ci, którzy stoją za decyzjami polityków, wykorzystują strach obywatela, aby przeformować słuszność swych nie zawsze rozsądnych poczynań. Jak stwierdza Anthony Giddens w odniesieniu do UE, na (nie)bezpieczeństwo europejskie składa się wielość polityk, działań i organizacji, takich jak: Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa (WPZiB), Europejska Służba Działań Zewnętrznych (ESDZ), HRVP (to oficjalny tytuł wysokiego przedstawiciela, który jest również wice-

przewodniczącym Komisji Europejskiej; HR oznacza *high representative*, a VP – *vice president*), Rada do Spraw Zagranicznych, czyli Foreign Affairs Council (FAC), Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS), a także Europejska Strategia Bezpieczeństwa (ESB) oraz zaliczana często do tego grona Reszta Świata, czyli Rest of the World (ROTW) – wszyscy ci, którzy Europę cenią, kiedy ta podejmuje wspólne zintegrowane działania. Według Giddensa obszar bezpieczeństwa w drugiej dekadzie XXI wieku kształtują wzajemnie uzupełniające się czynniki lokalne i globalne¹. Wspólne interesy rządzących i właścicieli dużych przedsiębiorstw z branży informatycznej, serwisów społecznościowych i banków mogą prowadzić do sytuacji, które nigdy wcześniej nie miały miejsca. Przekazywanie zasobu informacji wymienionych instytucji politykom stwarza niebezpieczny precedens naszych czasów, ponieważ nigdy wcześniej żaden potencjalny kandydat polityczny nie dysponował tak wielką bazą danych o swoich wyborcach. Pozyskiwana w ten sposób wiedza przyczynia się do budowania tzw. *soft power* danego państwa, będącej alternatywnym podejściem do bezpieczeństwa. Podejście to w opinii autorów ma szansę stać się w najbliższym czasie dominujące i wywierać największy wpływ na sytuację na świecie. Z tego względu w niniejszym artykule zostanie omówione zagadnienie *soft power* oraz towarzyszących mu zjawisk i elementów współczesnej rzeczywistości.

BEZPIECZEŃSTWO JAKO DOBRO PUBLICZNE. *SOFT POWER* A *HARD POWER*

Arystoteles twierdził, że polityka to sztuka rządzenia państwem, której głównym celem jest dobro wspólne, czyli zaspokojenie podstawowych potrzeb obywateli. Zgodnie z teorią Abrahama H. Maslowa jedną z najważniejszych potrzeb każdego człowieka jest bezpieczeństwo. Według Małgorzaty Stochmal i Jana Maciejewskiego „współcześnie z uwagi na rozwój struktur państwowych bezpieczeństwo postrzegane jest jako dobro publiczne w tym znaczeniu, że jest przynależne wszystkim obywatelom”². Kultura zaś, którą tworzy i kreuje człowiek, służy całej ludzkości. Sposoby jej wykorzystania są nierzadko konsekwencją realizowanych polityk, jak

¹ A. Giddens, *Europa. Burzliwy i potężny kontynent*, O. Siara (przeł.), Warszawa 2014, s. 232–233, 237.

² M. Stochmal, J. Maciejewski, *Hybrydyzacja obszarów badawczych środowiska (nie)bezpieczeństwa nie tylko w dyscyplinie socjologii*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23 (30), s. 89.

np. miało to miejsce podczas zimnej wojny, kiedy znaczący wpływ na jej przebieg miały programy wymiany kulturalnej³.

Amerykański politolog Joseph S. Nye, Jr., były główny doradca sekretarza obrony w administracji Billa Clintona, uznawany za jednego z najbardziej wpływowych ekspertów na świecie w zakresie spraw międzynarodowych, stworzył pojęcie *soft power* (miękkiej siły) na określenie zdolności danego kraju do przedstawiania w atrakcyjny sposób swojej kultury, wyznawanych wartości czy założeń politycznych itp. Promowanie swoich wartości przez dane państwo skutkuje pozyskiwaniem sojuszników, którzy będą pomocni w kształtowaniu pożądanego przez ten kraj polityki i strategii. Jak dodaje Nye, Jr.:

Miękka siła to pojęcie akademickie, które trafiło na pierwsze strony gazet i było przywoływane przez przywódców w Chinach, Indonezji, Europie i innych miejscach. Często mylnie używano go jako synonimu wszelkich środków innych niż siła militarna. Ponadto, ponieważ miękka siła stanowi alternatywę dla polityki nagiej przemocy, bywa niekiedy zawłaszczana przez uczonych i decydentów nastawionych etycznie. Jednak miękka siła to raczej pojęcie opisowe niż normatywne. Jak każdą inną formę siły można jej użyć do dobrych lub złych celów⁴.

Nye, Jr. posługuje się również pojęciem *hard power* (siły pięści) – to z kolei te poczynania władzy, które opierają się na groźbach użycia siły militarnej, gospodarczej czy politycznej, czyli np. wprowadzenia sankcji wobec innych graczy politycznych. Państwa, które posługują się *hard power*, charakteryzują się na ogół niedemokratycznymi wartościami.

Soft power nie jest jedynie wpływem. Pomijając wszystko inne, wpływ może równie dobrze opierać się na hard power groźb i zapłat. Soft power jest więcej niż tylko perswazją lub zdolnością oddziaływania na ludzi za pomocą argumentów, choć jest to jej istotną częścią. Jest ona także zdolnością do przyciągania, a przyciąganie często prowadzi

³ J.S. Nye, Jr., *Soft power: jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, J. Zaborowski (przeł.), Warszawa 2007, s. 183.

⁴ Idem, *Przyszłość siły*, B. Działoszyński (przeł.), Warszawa 2012, s. 157–158.

do cichego współdziałania. Najprościej ujmując, w kategoriach behawioralnych soft power to przyciąganie⁵.

W ujęciu Josepha S. Nye, Jr. różnica pomiędzy *hard power* a *soft power* polega na odmiennych sposobach osiągnięcia przez dane państwa zamierzonych celów politycznych. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że w pierwszym przypadku są to metody czysto siłowe, zaś w drugim – intelektualne. Często pochopnie bywają one wartościowane odpowiednio jako negatywne i pozytywne. Nie można jednakże powiedzieć, że *soft power* opiera się wyłącznie na etyce, gdyż jak wskazuje Nye, Jr., może być także używana do złych celów. Manuel Castells dowodził, że władza kontroluje komunikację, ponieważ w ten sposób próbuje wpływać na świadomość swoich obywateli. Internetowe strony propagandowe tworzone przez rządzących nierzadko szerzą dezinformację, która ma wpływ na utrzymanie władzy. Kontrolowanie przepływu i treści informacji, swego rodzaju cenzura, to przykład *soft power* pozbawionego etyki, będącego przejawem złych intencji. Podobnie twierdził Noam Chomsky, który wskazywał, że kiedy rządzący odstępują od stosowania przemocy wobec obywateli, stosują metody pozwalające na kontrolowanie informacji i ich przekazywanie według własnych oczekiwań, czyli realizują wątpliwe etycznie *soft power*. Chomsky dodaje, że „[z]godnie z dominującym poglądem kontrola wielkich koncernów nad całą siecią przekazu informacji [a zatem również *soft power* – J.M. i D.B.] nie umniejsza demokracji, a wręcz przeciwnie: stanowi jej sedno”⁶.

Kiedy decydenci polityczni przemawiają do rodaków z pozycji mocniejszego, dysponującego potęgą militarną, stosują *hard power*, co może mieć zgubne skutki dla sytuacji wewnętrznej w kraju. Przykładem są protesty tzw. żółtych kamizelek na ulicach Francji w drugiej dekadzie XXI wieku, będące wynikiem eskalacji niezadowolenia mieszkańców tego kraju w związku z decyzjami prezydenta Emmanuela Macrona dotyczącymi podwyżek akcyzy na paliwo. Obywatele Francji poczuli się zagrożeni pod względem finansowym, a prezydent nie reagował na głosy niezadowolenia, dlatego ludzie wyszli na ulice. W wyniku zamieszek zginęło kilku demonstrantów. Zdarzenia te stanowiły zagrożenie dla bezpieczeństwa całej Europy, ponieważ wynikały z niewłaściwej dystrybucji dóbr i rozwarstwienia społeczeństwa.

⁵ Idem, *Soft power...*, op. cit., s. 35.

⁶ N. Chomsky, *Siła i opinia*, M. Jedliński (przeł.), Warszawa 2018, s. 28.

Soft power i *hard power* mogą być też wykorzystywane jednocześnie i równoważyć się nawzajem, tworząc *smart power*, czyli siłę zdrowego rozsądku. Dla przykładu: decydenci polityczni na całym świecie wskazują, że aby zapewnić bezpieczeństwo obywatelom, należy m.in. zapobiegać aktom terroryzmu, wykorzystując siły resortowe i siły nacisku, co stanowi właśnie połączenie *soft power* i *hard power*. Nie istnieje obecnie możliwość pokonania terroryzmu za pomocą wyłącznie solidarności, która jest pozytywną wartością (*soft power*), ale nieskutecznym narzędziem walki.

Bezpieczeństwo państwa współcześnie opiera się w znacznej mierze na współzależności, jaką tworzy tandem obywatel – rząd. Jednym ze środków służących do zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa jest prawo i takie funkcjonowanie państwa, w którym nie jest najważniejsze rządzenie (*rule*), ale sprawowanie rządów (*governance*), ponieważ to ono tworzy porządek polityczny. Człowiek powinien mieć poczucie, że żyje w państwie prawa i że jest wolny. Jak bowiem stwierdził Lord Acton, wolność to „stan gwarantujący każdemu człowiekowi ochronę w czynieniu tego, co uważa za swój obowiązek, przed presją władzy, większości, obyczaju i opinii”⁷, zaś w ujęciu Isaiaha Berlina „[f]ilozofia polityczna jest gałęzią filozofii moralności i dotyczy zastosowania idei moralnych w dziedzinie relacji społecznych”⁸. Zapisy prawne gwarantują jednostce poczucie wolności i bezpieczeństwa, ale te same zapisy mogą być również nadinterpretowane lub naginane przez rządzących, co skutkuje często brakiem odpowiedniego poziomu kultury bezpieczeństwa.

KRYZYS UCHODŹCZY I IMIGRACYJNY A SOFT POWER

Jednym z wielkich problemów współczesności, w którym *soft power* odgrywa szczególną rolę, jest napływ imigrantów do Europy. Współczesne kryzysy uchodźcze i imigracyjne na świecie powiązane są z niespotykaną w przeszłości na taką skalę masowością. Politycy Europy i innych krajów, np. USA, podejmują działania związane z wypracowaniem prawnych aspektów dotyczących przesiedleń, relokacji czy propozycji rozwiązań dla istniejących i pojawiających się sporów. Współzależność wszystkich ludzi w odniesieniu do problemów związanych z kryzysami uchodźczymi i imigracyjnymi, którym obce są działania *soft power*, prowadzi jednak do strachu

⁷ L. Acton, *Historia wolności*, P. Śpiewak (wybór i wstęp), A. Branny, A. Gowin, P. Śpiewak (przeł.), Kraków 1995, s. 37–38.

⁸ I. Berlin, *Zdradzona wolność: jej sześciu wrogów*, J. Czernik (przeł.), Warszawa 2019, s. 253–254.

przed islamem utożsamianym z terroryzmem, problemami cywilizacyjnymi (multikulturalizmem) oraz kwestiami powiązаныmi z demografią, finansami i gospodarką. Uchodźcy i imigranci doświadczają często deficytów kultury bezpieczeństwa wynikających z zaniechań lub uchylania się od pewnych działań czy decyzji przez rządzących w ich krajach ojczystych. Występują wówczas wyraźne braki w obszarach kultury, polityki i wartości.

Imigranci spoza europejskiej cywilizacji są przyszłymi wyborcami w państwach, do których przybywają, dlatego politycy wykazują na ogół dość dużą ostrożność w rozwiązywaniu dotyczących ich kwestii. Według norm prawa międzynarodowego uchodźcą jest się tylko w pierwszym bezpiecznym kraju, do którego się przybywa, a każde kolejne przemieszczenie do nowego państwa tej osoby powoduje, że traci ona status uchodźcy, a zyskuje status imigranta, który związany jest z wymiarem ekonomicznym (migracja ekonomiczna). Uchodźca po zakończeniu wojny w swym ojczystym kraju na ogół wraca do domu, a imigrant ekonomiczny nie korzysta z tej opcji. Co więcej, obowiązki danego państwa wobec uchodźcy i imigranta nie są tożsame z prawnego punktu widzenia.

W ujęciu Piotra Mazurkiewicza „[z]nalezienie punktu równowagi między troską o zachowanie tożsamości a wymogami dialogu i otwartości ma (...) charakter kontekstualny. Nie ma jednej magicznej formuły, według której należałoby postępować w skomplikowanej dziedzinie relacji międzykulturowych”⁹. Pokazuje to, jak trudną sztuką jest współcześnie umiejętne stosowanie *soft power*.

Unia Europejska nie znajduje w drugiej dekadzie XXI wieku recepty na kryzys uchodźczy i migracyjny, gdyż zabrakło odpowiedniej edukacji w odniesieniu do zarówno rządzących, jak i obywateli państw, które reprezentują. Obecnie mieszkańcy Europy występują przeciw migracji, ponieważ napływ osób spoza Starego Kontynentu, a zatem z innej kultury, obniża ich poczucie bezpieczeństwa. Przykład Niemiec pokazuje, że obywatele mogą być jednak wyłączeni z procesu decyzyjnego w kwestii przyjęcia imigrantów.

Rola *soft power* w odniesieniu do imigrantów i sceptycznie nastawionych do nich mieszkańców znacznej części Europy to przede wszystkim umacnianie poczucia bezpieczeństwa osobistego i militarnego obywateli państw europejskich mimo sprzecznych nieraz interesów obu grup.

⁹ P. Mazurkiewicz, *Tożsamość Europy w kontekście migracji*, [w:] idem, *Europa jako kinder niespodzianka*, Kraków 2017, s. 401.

Roztropność i rozważa stanowią bowiem najwyższą wartość dla kultury bezpieczeństwa, a chęć poznawania kultury kraju, do którego przybywa imigrant czy uchodźca, stanowi pozytywną cechę *soft power*.

Jedną z przyczyn kryzysu uchodźczego i imigracyjnego jest terror państwowy w niektórych krajach pozaeuropejskich, oznaczający barbarzyńskie tortury i zastraszanie, łamiące prawa człowieka. Brak wolności wypowiedzi, czyli cenzura zakazująca krytykowania wszelkiej przemocy i niesprawiedliwości, powoduje, że na ogół tylko ruchy antywojenne i antyglobalistyczne oraz nieliczni dziennikarze i pojedyncze osoby w miarę swych możliwości walczą o alternatywy bezpieczeństwa dla ludzi, którzy są go pozbawieni, nawołując rządzących do reagowania na zbrodnie przeciwko bezbronnyemu obywatelom.

Takie działania można określić jako *smart power*, bowiem w ujęciu Danuty Walczak-Duraj „[k]wintesencją etyki odpowiedzialności w działalności publicznej, zawodowej jest taki (najwyższy) poziom dojrzałości moralnej człowieka, który pozwala mu w sensie jednostkowym i grupowym (instytucja) nie tylko ponosić, lecz także mieć poczucie odpowiedzialności niezależnie od stopnia możliwych restrykcji prawnych”¹⁰. Współzależność *soft power* i *hard power*, którą pragmatyzm prawniczy połączy z elementami etycznymi, dotyczy nie tylko działań rządzących, ale także postaw każdego człowieka. Ich łączenie doprowadzi do umiejętności kierowania się *smart power* w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi.

KWESTIE BEZPIECZEŃSTWA OBYWATELI USA – LEGALIZM KONTRADYKTORYJNY

Zdaniem autorów niniejszego artykułu polityka i działania społeczno-kulturowe prowadzone przez USA w wyraźny i warty omówienia sposób nastawione są na wykorzystanie *soft power* (prawa, dyplomacji) z użyciem *hard power* (armii, która liczy ponad milion żołnierzy i ma roczny budżet wynoszący 750 mld dolarów). Alternatywne podejście władzy do bezpieczeństwa obywateli USA wskazuje na kreatywne wykorzystywanie *smart power*, które przeciwnicy nazywają działaniami państwa administracyjnego pozbawionego zaufania własnych obywateli i powodującego judykalizację oraz wpływy grup interesów na kwestie bezpieczeństwa.

¹⁰ D. Walczak-Duraj, *Reputacja grup dyspozycyjnych z perspektywy społecznej odpowiedzialności i jakości życia*, [w:] *Socjologia grup dyspozycyjnych. Pomiędzy teorią nauk społecznych a praktyką*, J. Maciejewski, P. Pieńkowski, M. Stochmal (red.), Wrocław 2019, s. 190.

W ujęciu prawniczego Roberta A. Kagana w przypadku USA mamy do czynienia z tzw. legalizmem kontradiktoryjnym, w którym przenikają się zasada legalizmu i zasada kontradiktoryjności. Prawo obowiązujące w Stanach Zjednoczonych gwarantuje każdemu z obywateli możliwość wniesienia pozwu przeciwko politykom i decyzjom, które podjęli. W trakcie przewodu sądowego strona powodowa (obywatel) przedstawia swoje wnioski w odniesieniu do zaskarżonych działań decydentów politycznych, a strona pozwana (polityk) odpowiada na te zarzuty i przedstawia swoje argumenty. Sędzia szczegółowo rozważa przedstawione wnioski i kończy spór, wydając wyrok. Co ważne, sędzia nie prowadzi procesu, jest arbitrem, który ogłasza wyrok dotyczący sporu obywatel – polityk (urzędnik państwowy). Legalizm kontradiktoryjny ma zatem znamiona *smart power*, z opisanego przywileju może bowiem skorzystać każdy obywatel USA, co gwarantuje mieszkańcom kraju realny wkład w kształtowanie kultury bezpieczeństwa oraz własnego bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego.

Z zasady *smart power* wynika również w USA polityczny i partyjny monopol związany z kwestiami bezpieczeństwa zbiorowego i indywidualnego obywateli USA. Taki stan rzeczy bierze jednak swój początek z faktu, że kraj ten powstał dzięki rewolucji (*hard power*). Francis Fukuyama podaje:

Chociaż prawnicy odgrywali przesadnie dużą rolę w amerykańskim życiu publicznym od samego początku istnienia republiki, dodatkowo wzrosła ona radykalnie w burzliwym czasie przemian społecznych z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Kongres uchwalił w tym okresie ponad dwadzieścia ważnych aktów prawnych w zakresie praw obywatelskich i ochrony środowiska, obejmujących zagadnienia od bezpieczeństwa produktów i usuwania trujących odpadów przez prywatne fundusze emerytalne aż do bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia. Przyczyniło się to do ogromnej ekspansji państwa regulacyjnego, założonego w czasach ery postępu i Nowego Ładu, czyli do zmiany, na którą amerykańscy biznesmeni i konserwatyści tak lubią dziś narzekać¹¹.

W USA to sądy odpowiadają za monitorowanie i egzekwowanie prawa, w ten sposób sprawowana jest kontrola nad rządem, co ma zagwarantować

¹¹ F. Fukuyama, *Ład polityczny i polityczny regres: od rewolucji przemysłowej do globalizacji demokracji*, J. Pyka (przeł.), Poznań 2015, s. 536.

Amerykanom bezpieczeństwo. Obywatele USA (naród) dążą do ograniczenia autorytetu i podziału władzy, podczas gdy w Europie główną siłą rządzącą jest państwo administracyjne. Amerykańscy prawnicy wskazują natomiast, że władzy sądowniczej w Europie brakuje autorytetu. W Polsce np. niektórzy twierdzą, że obywatele charakteryzuje niski poziom zaufania do wymiaru sprawiedliwości i gdyby jakakolwiek inna władza miała tak niskie poparcie społeczeństwa – czyli *smart power* – nie byłaby już władzą. Kwestie bezpieczeństwa w USA wiążą się z rolą, jaką odgrywa przewodniczący Senatu (izba wyższa Kongresu), którym z urzędu jest wiceprezydent USA. Do obowiązków Senatu w kwestiach bezpieczeństwa należą z kolei m.in.: dbałość o dobrobyt państwa, wypowiedanie wojny, ratyfikacja traktatów międzynarodowych, zatwierdzanie prezydenckich nominacji urzędniczych, kompetencje związane z impeachmentem.

Działania służebne polityków wobec ludzi wynikać winny z faktu, że polityka jest służbą, która do zapewnienia ogólnego bezpieczeństwa wykorzystuje działania *soft power* i *smart power*, gdyż wpływają one na zachowania obywateli oraz innych przywódców na świecie. Normy prawne w USA nie mogą być ogólne, ale winny być przede wszystkim społeczne. Obywatele amerykańscy są przekonani, że skoro prawo jest narzucane ludziom, to społeczeństwo powinno mieć wpływ na jego kształt ze względu na fakt, że władza sądownicza i ustawodawcza są najważniejsze w systemie władzy tego kraju. Amerykanów cechuje bardzo długa tradycja nieufności do rządu, dlatego priorytet stanowią tam sądowe rozstrzygnięcia, ponieważ obywatele sprawdzają legalność działań polityków, na których oddali swój głos (*smart power*). Problemami administracyjnymi są kwestie, które dotyczą realizacji zadań należących do władzy wykonawczej (rząd), ale podlegają kontroli sądów i partii politycznych. Dlatego legalizm kontradyktoryjny (*smart power*) to bezpieczeństwo dla obywateli, ponieważ dzięki tej kontroli administracja rządowa jest monitorowana. W Stanach Zjednoczonych obywatele na szeroką skalę występują z pozwami skierowanymi przeciwko rządowi (administracji) (*smart power*), co powoduje, że sądy w tym kraju w ujęciu Francisca Fukuyamy są „instrumentem alternatywnym (...) ekspansji na rząd”¹². Obywatele USA, chcąc zapewnić sobie bezpieczeństwo w duchu *smart power*, wpływają na prawo poprzez sądowe rozstrzygnięcia, co stanowi wentyl bezpieczeństwa dla każdego obywatela, który może z tej opcji skorzystać. Pytanie retoryczne odnośnie

¹² Ibidem, s. 533.

do bezpieczeństwa w drugiej dekadzie XXI wieku brzmi: czyżby – jak pisał kiedyś Bertolt Brecht – politycy i biznesmeni chcieli rozwiązać społeczeństwo w USA i zastąpić je innym społeczeństwem? Politycy w USA często narzekają na swoich obywateli z powodu składania przez nich licznych pozwów sądowych, które służą ocenie podjętych przez polityków decyzji. Parafrazując hasło wyborcze Billa Clintona z jego kampanii wyborczej, można powiedzieć: bezpieczeństwo, głupcze! To podejście stanowi połączenie *soft power* i *hard power*, które ostatecznie prowadzi do zapewnienia bezpieczeństwa USA w drodze zastosowania *smart power*.

KONKLUZJE

W XXI wieku brak poczucia bezpieczeństwa we współczesnym świecie bywa określany jako błąd geopolityczny monstrualnych rozmiarów. Obecne ruchy obywatelskie na świecie nazywane są siłami bez granic, których nie mogą kontestować rządzący, gdyż jest to ich przyszły elektorat. Wprowadzenie dyktatury opartej na ułomnym myśleniu decydentów politycznych nie może zagwarantować bezpieczeństwa, o które należy się troszczyć i którego trzeba stale bronić. W dobie globalizacji istnieje niebezpieczny precedens związany z szeroką wiedzą (bazą danych) rządzących o swoich wyborcach, która zagraża ogólnemu bezpieczeństwu. Ta swego rodzaju przemoc, do której dochodzi za pomocą internetu, to wykorzystanie strachu i niepewności człowieka.

Luc Ferry wzywa współczesnych do wspólnej kultury politycznej, a Jürgen Habermas do patriotyzmu konstytucyjnego, ponieważ społeczeństwo ryzyka drugiej połowy XXI wieku winno dbać o kulturę, wartości i politykę. Obaj wskazują na poszanowanie demokracji, praw człowieka, wolności i wartości państwa prawa, ponieważ polityka winna zmierzać do zapewnienia społecznościom kultury bezpieczeństwa (*smart power*). Gwarantem bezpieczeństwa i zdolności obrony państw jest realizm polityczny, będący przejawem *smart power*, ponieważ istnienie infrastruktury obronnej i jej funkcjonowanie związane jest z czasem zarówno pokoju, jak i klęsk żywiołowych czy wojny. Przeciwdziałanie się agresji i konieczność obrony to wymóg dziejów i nauki ludzi wszystkich epok.

Za przykład połączenia *soft power* i działań *hard power* może posłużyć sytuacja, kiedy ponad stu migrantów porwało w marcu 2019 roku na Morzu Śródziemnym (na wodach terytorialnych Libii) turecki tankowiec, którego załoga ich uratowała. Migranci zmusili jednocześnie ratujących, aby zamiast do Libii skierowali statek do Europy – chodziło im o wyspę Lampedusę należącą do Włoch albo o Maltę. Władze Malty i Włoch od-

mówiły przyjęcia uratowanych osób – czyli były to działania *smart power* – a imigrantów nazwano piratami, określając ich jako osoby, które nie są w niebezpieczeństwie, ale które same stworzyły niebezpieczeństwo dla innych. Władze Włoch określiły tę sytuację jako pierwszy przypadek piractwa morskiego dokonany przez nielegalnych imigrantów, którym pośpieszono z udzieleniem pomocy, aby nie zginęli w wodach Morza Śródziemnego. Organizacje pozarządowe z wielu krajów, które zajmują się udzielaniem pomocy nielegalnym imigrantom, zaapelowały do opinii publicznej w Europie, aby porywaczom okazać łaskę i podjąć podstawowe działania związane z prawami człowieka (*smart power*). Alternatywa bezpieczeństwa dla tego przypadku jest złożona. Jak stwierdza brytyjski socjolog Anthony Giddens: „[z]bieżny rozwój kapitalizmu i demokracji parlamentarnej, wraz z systemami scentralizowanego prawa, odegrał główną rolę w »wypieraniu« przemocy z bezpośrednich mechanizmów rządzenia”¹³. Umowa społeczna nie gwarantowała nigdy jednostce czy społecznościom, że z niebezpiecznymi sytuacjami nie spotkają się na obszarze państwa, które zamieszkują. Gwarancję bezpieczeństwa stanowiły i nadal stanowią powoływane zawodowe siły zbrojne.

Nie ma alternatywy dla bezpieczeństwa, ponieważ zagraża to naszej cywilizacji. Bezpieczeństwo oznacza istnienie dla ludzkości, a jego brak spowoduje, że nie będzie nas wcale. Prowadzenie dialogu i edukacji jest konieczne, aby zmniejszać kryzysy świadomości i tożsamości, ponieważ zaufanie zarówno do rządzących, jak i obywateli jest gwarantem bezpieczeństwa. Rola polityki winna być powiązana z bezpieczeństwem jako dobrem ogółu. Składanie pozwów do sądów przeciwko rządowi (administracji) przez mieszkańców USA to alternatywne podejście do bezpieczeństwa ze strony obywateli tego kraju – jest to *soft power* narodu amerykańskiego, który chce chronić dobro wspólne. *Civitas* tworzą ludzie, dlatego prawo tworzone przez ludzi i dla ludzi jest środkiem służącym do zapewnienia bezpieczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- Acton L., *Historia wolności*, P. Śpiewak (wybór i wstęp), A. Branny, A. Gowin, P. Śpiewak (przeł.), Kraków 1995.
 Berlin I., *Zdradzona wolność: jej sześciu wrogów*, J. Czernik (przeł.), Warszawa 2019.

¹³ A. Giddens, *Poza lewicą i prawicą*, J. Serwański (przeł.), Poznań 2001, s. 254.

- Chomsky N., *Siła i opinia*, M. Jedliński (przeł.), Warszawa 2018.
- Fukuyama F., *Ład polityczny i polityczny regres: od rewolucji przemysłowej do globalizacji demokracji*, J. Pyka (przeł.), Poznań 2015.
- Giddens A., *Poza lewicą i prawicą*, J. Serwański (przeł.), Poznań 2001.
- Giddens A., *Europa. Burzliwy i potężny kontynent*, O. Siara (przeł.), Warszawa 2014.
- Mazurkiewicz P., *Tożsamość Europy w kontekście migracji*, [w:] idem, *Europa jako kinder niespodzianka*, Kraków 2017.
- Nye J.S., Jr., *Przyszłość siły*, B. Działoszyński (przeł.), Warszawa 2012.
- Nye J.S., Jr., *Soft power: jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, J. Zaborowski (przeł.), Warszawa 2007.
- Stochmal M., Maciejewski J., *Hybrydyzacja obszarów badawczych środowiska (nie)bezpieczeństwa nie tylko w dyscyplinie socjologii*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23 (30), s. 87–101.
- Walczak-Duraj D., *Reputacja grup dyspozycyjnych z perspektywy społecznej odpowiedzialności i jakości życia*, [w:] *Socjologia grup dyspozycyjnych. Pomiedzy teorią nauk społecznych a praktyką*, J. Maciejewski, P. Pieńkowski, M. Stochmal (red.), Wrocław 2019.

CITE THIS ARTICLE AS:

J. Maciejewski, D. Borowska, *Alternatywne podejście do bezpieczeństwa – soft power*, „Kultura Bezpieczeństwa” 2020, nr 38, s. 66–78, DOI: 10.5604/01.3001.0014.5940.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2020 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow